

ژئوتوریسم پتانسیلی جدید در مسیر توسعه پایدار محیطی کردستان

هیمن بایزیدپور

”

تجربه کشورهای توسعه یافته و صنعتی نشان می‌دهد که تنها داشتن جاذبه به تنهایی نمی‌تواند در گسترش جهانگردی نقش داشته باشد؛ بلکه مهم این است که مدیریت و برنامه‌ریزی پایدار و استفاده بهینه از جاذبه‌ها، مهمترین نقش را در این مورد ایفا مینماید. یکی از انواع توریسم که بتازگی مطرح شده است و شباهت بسیار زیادی با اکوتوریسم دارد، ژئوتوریسم میباشد که از ترکیب واژه‌های ژئو(زمین) و توریسم(جهانگردی) پدید آمده است.

“

چکیده

امروزه صنعت توریسم به عنوان صنعتی پویا و فراگیر، همه ارکان وجودی یک جامعه و سیستمهای جهانی را در بر گرفته است، گردشگری در سرزمینهایی دارای پتانسیل بالقوه مانند کردستان میتواند زمینه ساز ایجاد درآمدهای ثابت و پایدار ارزی باشد، همچنین میتواند سهم عمده‌ای از رشد ناخالص ملی را در این سرزمینها ایفا کند، اما باید توجه داشت که برخلاف تصور عامه مردم، توریسم تنها گردشگری، آن هم به شکل کنونی که از سده ۱۹ میلادی آغاز شده، نیست؛ بلکه در اصل به معنای گردشگری باصالت و با انگیزه است نه سفرهای بدون هدف و برنامه.

در اصل جهانگردی، براساس خواست و اراده ملتها صورت میگیرد و سازمانهای دولتی و بخش خصوصی فقط برنامه‌ریزان این سفرهای هدفمند هستند که باید متناسب با خواسته‌های عمومی به برنامه‌ریزی پردازند تا گردشگری به بهترین نحو انجام گیرد. جاذبه‌های محیطی اعم از طبیعی، فرهنگی، تاریخی و انسان ساخت، جزء ضرورت‌های اساسی برای گسترش روند گردشگری به شمار می آید که بدون این عوامل، توسعه گردشگری دچار رکود میشود.

تجربه کشورهای توسعه یافته و صنعتی نشان میدهد که تنها داشتن جاذبه به تنهایی نمی تواند در گسترش جهانگردی نقش داشته باشد؛ بلکه مهم این است که مدیریت و برنامه‌ریزی پایدار و استفاده بهینه از جاذبه‌ها، مهمترین نقش را در این مورد ایفا مینماید. یکی از انواع توریسم که بتازگی مطرح شده است و شباهت بسیار زیادی با اکوتوریسم دارد، ژئوتوریسم میباشد که از ترکیب واژه‌های ژئو(زمین) و توریسم(جهانگردی) پدید آمده است که نیازمند بهره گیری توریسم از علوم زمین،

بویژه جغرافیای طبیعی(ژئومورفولوژی)، زمین شناسی، ژئوفیزیک و سایر رشته‌های علوم طبیعی میباشد که در این میان به لحاظ کارکردی، ژئومورفولوژی بدلیل بررسی اشکال زمین به لحاظ جنس، زمان و شکل که لندفرمها نیز نتیجه عملکرد پدیده‌های شکل زایی و زمین ساخت بیرونی در نتیجه گذشت زمان میباشد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این تحقیق سعی شده است به بررسی اهمیت توجه به ژئوتوریسم در کردستان و همچنین پتانسیلهای موجود در این زمینه پرداخته شود.

واژگان کلیدی

ژئوتوریسم، پایداری اکولوژیکی، صنعت گردشگری، کردستان.

مقدمه

ژئوتوریسم (به انگلیسی: Geotourism)، یا گردشگری زمین‌شناسی، یکی از رشته‌های گردشگری وابسته به طبیعت یا طبیعت‌گردی است که به معرفی پدیده‌های زمین شناسی به گردشگران با حفظ هویت مکانی آنها می‌پردازد. ژئوتوریسم از علوم مختلف زمین شناسی کمک می‌گیرد و علاقمندان به طبیعت و پدیده‌های زمین شناسی را برای بازدید از جاذبه‌های زیبای زمین دعوت می‌کند. مخاطبان ژئوتوریسم نه تنها متخصصان و کارشناسان زمین شناسی، بلکه گردشگران عادی و علاقمندان طبیعت هستند. در جریان فعالیت‌های ژئوتوریسمی، بازدیدکنندگان ضمن بازدید از پدیده‌های زیبا و ویژه زمین شناسی، با مبانی پیدایش آنها آشنا شده اهمیت وجودی آنها را درمی یابند. (وب گاه ژئوتوریسم ایران)

ژئوتوریسم زیر مجموعه توریسم پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع گردشگری در مقاصد است. یعنی هدایت گردشگران به

نحوی که محل مورد بازدید برای نسل‌های آینده هم همانطور باقی مانده و قابل استفاده باشد (رحیم پور، ۱۳۸۵). مطالعه در مورد ژئوتوریسم برای نخستین بار در مقیاس بزرگ به وسیله اتحادیه صنعت مسافرت و سفر جغرافیای ملی آمریکا صورت گرفته که در آن به پایداری محیط و توسعه همه جانبه پرداخته شده و حتی به مسائل فرهنگی نیز اهمیت داده شده است. (ناظری، ۱۳۸۵).

مبحث گردشگری و حفظ میراث زمین، رسماً از زمانی مطرح شد که یونسکو با معرفی یک عنوان جدید در علوم زمین تحت عنوان «Geoparks» از سازمانها و مراکز زمین شناسی کشورهای مختلف دعوت به همکاری در این زمینه نموده است (امری کاظمی، ۱۳۸۱) ژئوتوریسم یا گردشگری زمین شناسی امروزه مخاطبان وسیعی پیدا کرده است. مخاطبان ژئوتوریسم نه تنها متخصصان و کارشناسان زمین شناسی، بلکه گردشگران عادی و علاقمندان طبیعت هستند. در جریان فعالیتهای ژئوتوریسمی، بازدیدکنندگان ضمن بازدید از پدیده‌های زیبا و ویژه زمین شناسی، با مبانی پیدایش آنها آشنا شده اهمیت وجودی آنها را درمی‌یابند. یکی از ویژگیهای پدیده‌های زمین شناسی که موجب برتری نسبی آنها بر پدیده‌های اکوتوریسمی می‌شود، اسرار آمیز بودن و پیچیده بودن مباحث زمین شناسی برای افراد عادی است. واژه زمین شناسی برای اغلب مردم یادآور پدیده‌های باشکوه، بزرگ و اسرار آمیزی چون آتشفشان، زلزله، شهاب سنگ، دایناسور، فسیل، دوره‌های زمانی میلیون‌ها ساله است. لمس این مفاهیم یا مفاهیم وابسته به آنها که در جریان برنامه‌های گردشگری زمین شناسی امکانپذیر است، جذابیتی شگرف برای بازدیدکنندگان ایجاد می‌نماید. به هر حال ژئوتوریسم، گزینه تازه‌ای از گردشگری است که در

کردستان به دلایل مختلف زمین شناسی و جغرافیایی، وجود اقلیمهای متفاوت، ورود جریانهای مختلف هوا از جهات گوناگون به سوی آن و عامل شیب و جهات ناهمواریها، همگی باعث پیدایش انواع چشم اندازهای جغرافیایی منحصر به فردی شده است که در صورت استفاده مطلوب از آنها و ارائه امکانات و خدمات رفاهی و تبلیغ مناسب با توجه به موقعیت فرهنگی و مشکلات ناشی از آن، میتوان در جهت گسترش گردشگری پایدار و برقراری توازن و تعادل اقتصادی مناطق مختلف بویژه مناطق توسعه نیافته و روستایی، از آنها استفاده نمود.

عوامل پیدایش پدیده‌های ژئوتوریسم

در ژئوتوریسم، طبیعت دائم توسط فرسایش آبی و بادی در حال تنوع و دگرگونی است. این دگرگونی توسط خود عوامل فرسایش شکل می‌گیرد نه انسان، مهمترین عوامل پیدایش رخنمون‌ها (بخشی از سنگ بستر است که بر سطح زمین آشکار شده است)، اشکال و جلوه‌های زمین که موجب جلب گردشگران علاقه‌مندان به پدیده‌های طبیعی می‌گردد، عبارتند از (ناظری، ۱۳۸۵)

■ فرسایش‌ها

■ آتشفشان‌ها

■ چین خوردگی‌ها و گسله‌ها

■ گنبد‌ها و بلورهای نمکی

■ تپه‌های مرجانی

فرسایش به عنوان مهمترین عامل ایجاد و شکل‌گیری پدیده‌های زمین شناسی، محسوب می‌شود. فرسایش آبی و بادی، تغییر درجه حرارت و تبلور کانیها از عمده‌ترین محرک‌های عمل فرسایش در سطح زمین است. بارش برف و باران، رگبارهای فصلی، امواج دریا، پیشروی و پسروی آب دریاها، تغییر مسیر رودخانه‌ها، جریان سیلاب‌ها، نفوذ آب در لایه‌های زمین و انحلال سنگ‌ها

و رسوبات آهکی سیلنتی، مارنی و ماسه سنگی و شکل گیری غارها و حفره‌ها و دریاچه‌ها و سفره‌های آب زیرزمینی، نفوذ آب در سنگ‌ها، انجماد و تخریب آن‌ها از جمله عواملی است که چهره طبیعت را دائم تغییر داده و رخنمون‌ها و جلوه‌های رنگارنگ کانیها و لایه‌های مختلف زمین را بیشتر نمایان می‌سازد. (احمدی، ۱۴۰۱، ۱۳۸۱)

ژئوتوریسم زیر مجموعه توسعه پایدار

توسعه پایدار بر سه اصل پایداری بوم شناختی، پایداری اجتماعی - فرهنگی و پایداری اقتصادی است. پایداری بوم شناختی تضمین کننده آن است که توسعه با حفظ فرایندهای اساسی زیست محیطی، تنوع و گونه‌های زیستی سازگار باشد. پایداری اجتماعی - فرهنگی تضمین می‌کند که توسعه با فرهنگ و ارزش‌های مردمی که متأثر از آن هستند، سازگار بوده و هویت جامعه را حفظ کند و پایداری اقتصادی تضمین می‌کند که توسعه واجد کارایی اقتصادی بوده و منابع به ترتیبی اداره بشوند که بتوانند پشتیبان نسل‌های آینده باشد. (سینایی، ۱۳۷۴، ۱۷۳)

گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی است. ژئوتوریسم زیر مجموعه توریسم پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع گردشگری در مقاصد است. یعنی هدایت گردشگران به نحوی که محل مورد بازدید برای نسل‌های آینده هم همان‌طور باقی مانده و قابل استفاده باشد. (کزازی، ۱۳۸۵، ۲۵)

ژئوتوریسم این امکان را برای محققان و بهره‌برداران به وجود آورده است که بتوانند محیط را بهتر و کیفیت بازدید را ارتقاء دهند، بطوری که دخالت انسان در زمین منجر به نشان دادن برجستگی ویژه و تازه‌ای

از طبیعت گردد. (رحیم پور، ۱۳۸۶، ۱۰)

پتانسیلهای ژئوتوریسمی کوردستان معرفی برخی جاذبه‌های ژئوتوریستی در استان ارومیه

آبگرم معدنی شوط یا ایستی سو

در حاشیه مسکن مهر شهر شوط، در شمال استان ارومیه قرار گرفته‌است. آبگرم معدنی دارای دو سرچشمه اصلی است که به فاصله تقریبی ۴۰ متری بر روی پشته‌ای با ارتفاعی متفاوت از هم واقع شده‌اند.

غار چهل پله

این غار از آثار برجای مانده از دوره حکومت باستانی اوراتوری است. این غار که دارای دهانه‌ای به قطر حدود ۴ متر می‌باشد در دامنه تپه باستانی منتهی‌الیه غربی روستا واقع شده است. این اثر به عنوان یکی از جاذبه‌های گردشگری شهرستان شوط به حساب می‌آید.

آبشار شلماش

از مهم‌ترین آبشارهایی است که در سطح استان آذربایجان غربی و در شهر سردشت جاری است. آبشار شلماش با دره‌ای سرسبز در کنار جنگل‌های پراکنده، در نزدیکی شهر سردشت واقع شده و از شاخه‌های رودخانه زاب کوچک محسوب می‌شود.

مجموعه صخره‌ای بی بی کند

مربوط به هزاره اول است و در شهرستان شاهین دژ، روستای بی بی کند واقع شده و به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

زندان سلیمان

نام کوهی مخروطی شکل و میان تهی است که در سه کیلومتری غرب تخت سلیمان

قرار دارد. این کوه هزاران سال پیش، بر اثر رسوب کانی‌های آب دریاچه آن به وجود آمده است، ارتفاع این کوه از زمین مجاور خود ۹۷ تا ۱۰۷ متر است و بر فراز آن گودال عمیقی در حدود ۸۰ متر دیده می‌شود که قطر دهانه آن به‌طور تقریب ۶۵ متر است.

غار آبی سهولان

روستای سهولان با دارا بودن جاذبه‌های تفریحی ارزشمند و زیبا گرچه تا حدی زیرساخت‌های لازم را دارد اما هنوز جای پیشرفت بسیاری را می‌توان برای آن تصور کرد. روستای سهولان بیش از ۴۰۰ سال قدمت دارد. این پیشینه‌ی تاریخی را می‌توان در جای جای آن مشاهده کرد. در زبان کردی سهولان یعنی «یخها». این موضوع به خوبی سردسیری بودن این منطقه را نشان می‌دهد. تاکنون ۳۰۰ مسیر آبی در این غار کشف شده است که از این رو می‌توان آن را در میان بزرگ‌ترین غارهای آبی ایران (دومین بعد از غار علی‌صدر) جای داد.

معرفی برخی جاذبه‌های ژئوتوریستی در استان سندج

دریاچه زریوار

دریاچه زریوار مهمترین و کم نظیرترین جاذبه آبی در غرب کشور است که در فاصله سه کیلومتری غرب مریوان قرار گرفته و جاده آسفالته‌ای آن را به شهر مریوان پیوند میدهد. این دریاچه در ارتفاع ۱۲۸۵ متری از سطح دریا واقع شده است و از زیباترین میراث‌های طبیعی استان کردستان به شمار می‌آید. طول آن ۴/۵ کیلومتر و عرض آن اندکی کمتر از ۲ تا ۳ کیلومتر مساحتی حدود ۸۵۰ تا ۹۰۰ هکتار دارد، عمق دریاچه از ۵ تا ۲ متر متغیر است. آب دریاچه شیرین و از جوش چشمه‌هایی که در کف دریاچه قرار

گرفته اند، تأمین میشود. حجم آب دریاچه از ۲۲/۵ میلیون متر مکعب تا ۴۷/۵ میلیون متر مکعب در طول سال متغیر است. علاوه بر سرسبزی اطراف دریاچه حدود ۳۳ نوع پرنده و حیوانات در آن زیست میکنند. وجه تسمیه زریوار و زریبار که هر دو در منطقه متداولند، به واژه زری که در زبان کردی به معنی دریاچه است باز میگردد. پسوند (بار) و (وار)، پسوند تشبیهی و زریبار یا زریوار به معنی دریاچه وار است.

چشمه آب معدنی باباگرگر

در ۱۸ کیلومتری شمال شهر قروه در روستای باباگرگر قرار دارد، آب آن همراه با گاز کربنیک فراوان جوشان و خروشان از دهانه استخری عمیق و طبیعی به طول حدود ۲۰۰ متر خارج میشود. آب آن از دسته کلروبیکربناته مخلوط گازدار و خواص درمانی متعددی دارد، سالیانه حدود میپردازند.

چشمه آب تلخ (پیرصالح)

در روستای «قشلاقلو» از توابع شهرستان بیجار چشمه آب معدنی تلخی وجود دارد که در درمان بیماریهای روماتیسمی مورد استفاده مراجعه کنندگان قرار میگیرد.

چشمه آب معدنی کواز

این چشمه در ۵۰ کیلومتری شمال غربی کامیاران و در ۱۰ کیلومتری شمال غربی روستای پلنگان در دامنه کوه واقع شده است. آب این چشمه طعم گوگردی دارد و در محل جوشش آن از زمین، رنگ آب شیری است و خود نشان دهنده وجود مواد آهنی و گوگردی در آب است. آب این چشمه در استخر کوچکی جمع میشود و از آن برای نوشیدن و نیز درمان بیماریهای مجاری تنفسی، روماتیسمی و بیماریهای جلدی

استفاده میشود.

میریزد و عظمت و شکوه طبیعت را جلوه گر میسازد. این آب در مسیر خود به رودخانه سیروان میریزد.

چشمه سرآب قروه

در بخش جنوبی شهر قروه، سرآبی طبیعی وجود دارد که یکی از تفرجگاههای مردم منطقه محسوب میشود. این سرآب دارای آبی خوب و گواراست. به همین دلیل شهر قروه در کنار آن ایجاد شده است. بخشی از آب کشاورزی و شرب قروه از این چشمه تأمین میشود.

آبشار کویله

یکی از اماکن دیدنی استان سنندج آبشار کویله است که در شهرستان مریوان و در مسیر جاده مریوان - سقز واقع است. این آبشار زیبا در فصل بهار از مکانهای دیدنی و زیبای منطقه محسوب میشود.

چشمه سرآب ونیسار

این چشمه در دشت چهار دولی قروه زیر کوه کمزرد قرار دارد و یکی از چشمه‌های قدیمی شهرستان قروه است که با آب بسیار گوارا و عالی در داخل روستای «ونیسار» از دل زمین بیرون می‌آید. در حقیقت روستای ونیسار پیرامون این چشمه شکل گرفته است. این چشمه سالهای سال است که تأمین کننده آب روستا، هم برای شرب و هم کشاورزی است. اطراف چشمه اصلی سنگ چین شده و قدمت سنگ چین آن حدود دو تا سه قرن برآورد شده است. تا حدود سی سال پیش مردم روستا در ماه خرداد مراسم شکرگزاری و قربانی برای «سرآب»، برگزار میکردند. در این مراسم، ضمن قربانی کردن گوسفندان به جشن و شادمانی میپرداختند و احترام ویژه‌ای برای این چشمه قایل بودند.

دشت دهگلان

مساحت این دشت ۶۲۷۰۰ هکتار و مساحت حوزه آن ۲۵۵۰ کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است. این دشت پوشش گیاهی جالب توجهی دارد و چشم اندازهای مزارع آن در بهار و تابستان بسیار زیباست.

دشت قروه

مساحت آن ۵۸۴۰۰ هکتار و مساحت حوزه آن ۲۲۲۳ کیلومتر مربع و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۸۰۰ متر است. این دشت در شهرستان قروه قرار گرفته و رودخانه «چم شور» که شاخه‌ای از رودخانه تلوار است در این دشت جریان دارد.

دشت کامیاران

این دشت ۹۵۰ کیلومتر مربع وسعت دارد و در ارتفاع ۱۴۰۰ متری از سطح دریا قرار گرفته است و یکی از زیباترین دشتهای جذاب استان کردستان به ویژه از نظر چشم اندازهای زیبا و طبیعی محسوب میشود.

دشتهای بانه

در محدوده شهرستان بانه دو دشت تال و شوی واقع شده‌اند. مساحت دشت تال ۱۸۰۰ هکتار و شوی ۲۰۰۰ هکتار است. در

آبشار بل

در یکی از روستاهای منطقه اورامان و در مرز استان کرمانشان، روستایی به نام «بل» واقع است. در کنار این روستا، در جاده‌ای که به «کوسه هجیج» منتهی میشود آبشاری زیبا وجود دارد که به عقیده کارشناسان دارای آب عالی برای شرب است. این آب با فشار زیاد و در حجم بسیار از شکاف کوهی بیرون

دشت تال رودخانه‌های سید سارم و زرور جاری اند که در نزدیکی روستای سرتزین به رودخانه نمشید میپیوندند و سپس به رودخانه چومان میریزند. این دشت محل کشت محصولات مختلف زراعی است و انواع گیاهان کوهستانی در آن یافت میشود؛ به همین دلیل در بهار و تابستان چشم اندازی سبز و با طراوت دارد و پاییز آن نیز بسیار زیباست.

دشتهای سفز

در محدوده شهرستان سفز دشتهای متعددی واقع شده که مهم ترین آنها عبارت اند از: دشتهای صاحب، قه لاکون، له گرمی و دشت کولتپه. وسعت این دشتهای حدود ۷۰۰ هکتار و ارتفاع متوسط آنها ۱۶۵۰ متر از سطح دریاست. این دشتهای در بهار و تابستان با سرسبزی و گل‌های وحشی جلوه ای بسیار زیبا دارند.

کوه شاهو

ارتفاع بلندترین قله آن ۳۳۹۰ متر است میانگین دمای سالانه آن ۱۰ تا ۱۵ درجه است و ۸۰۰ میلی متر بارندگی دارد، همیشه سال برف دارد و از کوههای زیبا و سترگ در کشور محسوب میشود.

کوه چهل چشمه

چهل چشمه از کوههای مرتفع کردستان است (۳۱۷۳ متر) این کوه دارای آبشارها و چشمه‌های بسیار زیبایی است و وجه تسمیه آن نیز حکایت از وجود چهل چشمه آب دارد. در ۵۳ کیلومتری جنوب شرقی سفز قرار دارد و منطقه ای سردسیر و برف گیر است. در این کوه میتوان در تمامی سال برف را مشاهده کرد. این کوه یکی از سرچشمه‌های رودخانه‌های چهل چشمه، کله باد جغتو(زرینه‌رود) و شورتی است و

دارای چشمه سارهای فراوان و دامنه‌های سرسبز و زیبا است.

کوه آربابا

در جنوب شهر بانه واقع است و ۲۲۲۰ متر ارتفاع دارد، بسیار سرسبز و از تفرجگاههای بانه محسوب میشود.

دیگر ارتفاعات استان عبارت اند از: کوه ملا کاوو، کوه حسین بگ، کوه پیازه، کوه تخت، کوه هواره برزه، کوه چرخ لان، کوه نه‌که‌روز که همگی بالای ۲۸۰۰ متر ارتفاع دارند.

غار کرفتو

غار کرفتو غاری است که در شهرستان دیواندره در استان کردستان ایران قرار گرفته‌است. این غار، یک غار آهکی است که در دوران سوم زمین‌شناسی شکل گرفته‌است. بخش‌هایی از این غار، دست‌کند است و کتیبه‌هایی از دوران پیش از تاریخ دارد. آثار تاریخی موجود در این غار مربوط به سده ۳ هستند. این غار، در بخش کرفتو از توابع شهرستان دیواندره واقع شده و در تاریخ ۲۰ بهمن ۱۳۱۸ با شماره ثبت ۳۳۰ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده‌است.

معرفی برخی جاذبه‌های ژئوتوریستی

در استان کرمانشان

ریژاو

واژه ریجاب در واقع عربی شده واژه «ریژاو» است که در زبان کردی سه معنا برای آن متصور است که مناسبترین آن به معنی «محل ریزش آب» می‌باشد. وجه تسمیه ریژاو، وجود رود خروشان الوند و آبشارهای زیبای آن است که از دامنه کوه دالاهو سرچشمه می‌گیرد. اختلاف ارتفاع آبشار ریژاو در نقطه بالا و پایین طبقه

سوم، براساس اندازه‌گیری GPS نزدیک به ۱۸۰ متر است. آبشار ریژاو آبشاری سه طبقه است که دو طبقه بالایی آن بسیار بلند و طبقه پایینی کوتاه‌تر است. طبقه سوم آبشار ریژاو در زیر درختان قرار گرفته و از بالا دیده نمی‌شود. اگر معیار ارتفاع آبشار را محل فرود اولیه آب در نظر بگیریم نقطه پایانی این آبشار در انتهای طبقه دوم آن است که با کم کردن ارتفاع طبقه سوم که حدود ۲۰ متر است و ۱۰ متر اختلاف ارتفاع بالای آبشار با محل جاری شده آب، می‌توان گفت که ارتفاع آبشار ریژاو چیزی در حدود ۱۵۰ متر است. بر این اساس «آبشار ریژاو» یکی از چند آبشار بلند ایران و شاید بلندترین آبشار ایران است.

آبشارهای ایران است که در استان کرمانشاه واقع شده است

سرآب نیلوفر

معمولاً به غلط سراب نیلوفر نوشته می‌شود، دریاچه کوچکی است که در حدود ۲۰ کیلومتری شمال غرب شهر کرمانشاه قرار گرفته‌است. این دریاچه تا اواسط دهه هشتاد مملو از گل‌های نیلوفر آبی بود و در فصول گرم سال غنچه‌ها و برگ‌های آن از آب سر برآورده و قسمت زیادی از آن را می‌پوشاند. سرآب نیلوفر ۱۵۵مین اثر طبیعی ملی است که توسط سازمان میراث فرهنگی از ۲۷ اسفند ۱۳۸۷ در فهرست میراث طبیعی ایران قرار گرفته‌است.

غار پَراو یا غار پَرو

نام غاری است در ارتفاع ۳۰۵۰ متری کوه پراو، در دوازده کیلومتری شمال‌شرق شهر کرمانشاه که در میان کوه طاق بستان و کوه بیستون و در جنوب منطقه‌ای به نام میدان پراو قرار دارد. این غار در ۳۰۰ متری پایین قله شیخ علیخان یا قله پراو قرار دارد. در زمان کشف این غار در بیش از ۴۰ سال پیش (۱۹۷۱ میلادی)، بزرگ‌ترین غار عمودی دنیا بوده‌است و به همین دلیل لقب اورست غارهای جهان را به آن اطلاق کرده‌اند. این غار به عنوان دومین اثر طبیعی ملی کرمانشاه در سال ۱۳۸۸ توسط سازمان حفاظت محیط زیست ایران به ثبت رسید. امروزه غارهای عمیق بسیاری در جهان یافت شده‌اند که بسیار عمیق‌تر از غار پراو هستند و غار پراو را در لیست عمیق‌ترین غارهای جهان تا رتبه ۲۲۱ پایین آورده‌اند. یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد غار پراو، وجود دهانه آن در ارتفاع سه‌هزار متری از سطح دریا است که این بالاترین سطح در بین تمام غارهای «عمودی» دنیا می‌باشد.

سرآب روانسر

دریاچه کوچکی است که در شهر روانسر در استان کرمانشاه واقع شده‌است، سرآب روانسر منشأ اصلی رودخانه قره‌سو است که یکی از بزرگ‌ترین و طویل‌ترین رودخانه‌های استان کرمانشاه می‌باشد. این سرآب از کوهستان شاهو سرچشمه می‌گیرد. سرآب روانسر به عنوان ۱۵۷مین اثر ملی توسط سازمان میراث فرهنگی در ۲۷ اسفند ۱۳۸۷ در فهرست میراث طبیعی ایران قرار گرفت.

آبشار پیران

از آبشارهای استان کرمانشاه در شهرستان سرپل ذهاب قرار دارد. ارتفاع این آبشار حدود صد متر است. منطقه پیران در ۱۰ کیلومتری شمال شرق سرپل ذهاب قرار دارد و آبشار آن پس از باغات روستا و در دره‌ای عریض واقع است. به دلیل ارتفاع بلند و دیوارمانند صخره‌ها صعود از آبشار غیرممکن است. این آبشار یکی از بلندترین

غار قوری قلا

بزرگ‌ترین غار آبی خاورمیانه با پیشینه ۶۵ میلیون سال است؛ که در استان کرمانشاه قرار دارد. این غار در ۲۵ کیلومتری شهر روانسر، در دامنه کوه شاهو و مشرف بر جاده روانسر - پاوه و در همسایگی روستایی به همین نام جای گرفته‌است.

درازای این غار ۱۲ کیلومتر و ژرفای آن ۳۱۴۰ متر است و به عنوان یکی از هفت اثر طبیعی ملی ایران، به ثبت رسیده‌است. در سال ۱۳۵۵ یک گروه از غارشناسان انگلیسی و در سال ۱۳۵۶ گروه دیگری از غارنوردان فرانسوی بخشهایی از غار را بطول پانصدوپنجاه متر بررسی و اکتشاف کردند. در دهه ۱۳۶۰ نیز گروهی از غارنوردان کرمانشاهی بخشهای جدیدی از غار را تا عمق بیش از سه کیلومتر اکتشاف و شناسایی کردند.

از لحاظ زیست‌شناسی غار مسکن گونه نادری از خفاش به نام خفاش موش گوشی است. متأسفانه بازدیدهای کنترل نشده باعث آسیب فراوان به داخل غار شده و در جای جای دیواره‌ها می‌توان یادگاری و شکستگی استلاگمیتها را دید.

در جریان تسطیح دهانه غار آثاری از اواخر دوره ساسانی در کف غار کشف شد که شامل هشت عدد ظرف نقره‌ای با نقش کبک و پرندگان شکاری و درنا، تکه‌های سفال و پانزده سکه ساسانی مربوط به یزدگرد سوم است. بر روی دو ظرف نیز کتیبه‌هایی به خط پهلوی میانه نوشته شده که توسط متخصصین ایرانی ترجمه شده‌است. ظروف نقره از نظر متخصصان ساخت منطقه اورامان بوده و محلی هستند. غارهای اطراف قوری قلعه بر اساس مطالعات باستان‌شناسی از حدود ۵۰ هزار سال پیش تا حدود ۱۲ هزار سال پیش مسکن شکارچیان عصر سنگ بوده‌است.

غار ورواسی

از پایگاه‌های باستان‌شناسی ایران در استان کرمانشاه از دوره پارینه‌سنگی میانه است. غار ورواسی در ۱۱ کیلومتری شمال شرقی کرمانشاه، در دامنه کوه ماسی قرار دارد و پناهگاهی برای شکارچیان بوده‌است. از این غار اشیای سنگی مربوط به دوره موسترین به دست آمده‌است.

معرفی برخی جاذبه‌های ژئوتوریستی در استان ایلام

چشمه‌های آبگرم معدنی

در فاصله ۵ کیلومتری شهرستان دهلران چشمه‌های آب گرم با خواص گوگردی جهت رفع امراض پوستی و دردهای مفاصل و عضلات استفاده میشود.

غار تایه‌گه

این غار در ۲ کیلومتری جنوب غربی روستای وری در میان دره ای که به رودخانه جنوب روستا منتهی میشود. قرار گرفته و تا مرکز بخش ملکشاهی ۱۵ کیلومتر فاصله دارد. طول دهانه غار ۲۵ متر و عرض (تالار) آن ۱۲۰ متر و بلندی سقف آن تا کف غار ۳۳ متر است.

اشکفت ابدلان

در فاصله ۱۵ کیلومتری شهر ایلام در میان دره زیبای هیانان و در ضلع غربی کوه مانشت در ارتفاع ۱۰۰۰ متری غاری (اشکفت به معنای غار است) زیبا وجود دارد.

غار چهل ستون

در فاصله ۲ کیلومتری شهرک شهاب و در شرق پارک جنگلی خرم، بر بلندای کوه خرم، غاری بسیار زیبا وجود دارد. این غار ورودی کوچک بوده که بعد از ورود به داخل آن دهلیزی بسیار بزرگ قرار دارد که نظر هر

تازه واردی را به خود جلب مینماید. به گفته بسیاری از اهالی منطقه طول غار بیشتر از ۵۰۰ متر میباشد.

غار زینه گان

غار شگفت انگیز زینه گان در ۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر صالح آباد و در فاصله ۴۵ کیلومتری شهر ایلام قرار دارد. این غار رو باز که بیش از ۱ کیلومتر طول دارد، دارای آب فراوان، دهلیزهای آب گیر، فندیل‌های متعدد و آبچک‌های طبیعی و بسیار جالب میباشد.

امروزه در کردستان اشغال شده نسبت به طبیعت رفتار میشود، چیزی جز نابودی و به تاراج بردن منابع و درآمدهای آن نیست، که همه از چنین سیاست‌های فرصت طلبانه‌ای ناشی میشود. امید است که پژوهشهایی از این دست مورد توجه احزاب و مراکز تصمیم سازی برای آگاه ساختن جامعه کردستان در گام نخست و ایجاد پلتفرمی اندیشیده شده برای آینده کردستان در گام نهایی قرار گیرد.

فهرست منابع

۱. وب گاه ژئوتوریسم ایران
۲. ناظری، ف.، ۱۳۸۵، ژئو توریسم و پایداری محیط. سایت میراث فرهنگی و گردشگری.
۳. امری کاظمی، ع.، ۱۳۸۱، آغازی بر ژئوتوریسم ایران An Introduction to Geotourism of Iran، مجموعه مقالات بیست و یکمین گردهمایی علوم زمین، سازمان زمین شناسی و اکتشافات معدنی کشور.
۴. غفاریان، طوسی، رضا، «ژئوتوریسم، مقوله تازه توریسم»، روزنامه همشهری، شماره ۳۳۶۶، سال ۱۳۸۳، ص ۱۶.
۵. شایان، سیاوش، «بررسی موانع و مشکلات ژئوتوریسم در ایران با تأکید بر موقعیت ژئوتوریسم بیابان لوت»، همایش منطقه‌ای، جغرافیا گردشگری توسعه پایدار، دانشگاه آزاد واحد اسلام شهر، ۱۳۸۵، ص ۲۲۱.
۶. سینایی، وحید، «توسعه پایدار گردشگری»، ماهنامه سیاسی - اقتصادی، شماره ۹۵-۹۶، سال ۱۳۷۴، ص ۱۳۴.
۷. کزازی، الهام، «ژئوتوریسم، نگرشی نو در برنامه‌ریزی گردشگری، استان زنجان»، مجموعه مقالات برگزیده همایش قابلیت‌ها، مراتع و راهکارهای توسعه گردشگری استان زنجان، ۱۳۸۵، ص ۲۰۵.
۸. رحیم پور، علی، «ژئوتوریسم، سفری به عجایب زمین»، نشریه ایرانا، شماره ۱۳، ۱۳۸۶، ص ۱۰.
۹. حریریان، محمود، دانشگاه آزاد اسلامی، «کلیات ژئومورفولوژی»، ۱۳۶۹
۱۰. احمدی، «ژئومورفولوژی کاربردی در فرسایش آب»، تهران، ۱۳۸۱
11. <http://jungal-sabz.blogfa.com/post-1.aspx>
12. <http://www.gsi.ir/geotourism/fa/index.php>
13. <http://www.ngdir.ir/AboutIran/PGeographical.asp>

دره دانوک

این دره یکی از دره‌های بسیار زیبا و بزرگ رشته کوه شرازول میباشد که در قسمت جنوب شرقی دشت ایوان قرار دارد. این دره با داشتن طبیعت پوشیده از جنگل و چشمه آب بزرگی که در آن جاری است، مرکز بسیار زیبای تفریحی منطقه است و از طرف جاده روستای گلان میتوان به این دره زیبا دست یافت.

کلام آخر

در این مقاله سعی گردید به صورت اجمالی به نقش و جایگاه گردشگری و توریسم و به صورت ویژه به پدیده ژئوتوریسم پرداخته شود. بر کسی پوشیده نیست که صنعت توریسم نقش غیر قابل انکاری در جهت رشد اقتصادی، تولید ناخالص ملی، کار آفرینی و... ایفا میکند، اما نباید این نکته را نیز از یاد برد که میزان موفقیت هر پروژه و محصولی، در گرو تصمیم‌سازیهای درست، اندیشمندانه و با نگرش بلند مدت است. اگر هر گونه اشتباه، سهل‌گیری و اندیشه و نگرش مقطعی و مصرف‌گرایانه در باب مسائل و برنامه‌ریزیها صورت گیرد میتواند خانمانسوز، ناپایدار و ویرانگر باشد. آنچه که